

TATARCİK

Halide Edip Adıvar

Öykü Kadının cinsel kimliğinden ayrıştırıldığı ve erkeklığe yakın rollerin yüklendiği romanın başkahramanı Lale, balıkçı Tatar Osman ile ev hanımı Lalezar'ın kızıdır. Oldukça yardımsever ve iyi insan olduğu belirtilen Osman'ın çevresiyle iletişimi iyi değildir, kendisi öldükten sonra kızı tıpkı babası gibi yaşadığı için Poyraz Köyü sakinleri Lale'ye "Tatarcık" lakabını takarlar. Romanda Lale'den Poyraz köyü insanlarına modernizmi, bilgiyi, görgüyü kısacası olması gereken ideal tipi vermesi hedeflenir. Babası İngilizce bilen Lale meslek olarak İngilizce öğretmenliğini seçer. Köylüler tarafından beğenilmeyen ve eş olmaya uygun görülmeyen Tatarcık, çeşitli kıskançlıklara ve engellere rağmen, duygularında samimi olan ve köye kamp yapmaya gelen yedi gençten Recep'le nişanlanır. Kendini Poyraz Köyü'nü medenileştirmeye adanmış Lale ile Recep hayatlarını köyde kurmaya karar verirler.

Tema

Kadının Eğitimi Tatarcık romanı, geleneksel ve çağdaş değer yargıları çatışmasının yaşandığı bir dönemde, doğu-batı sorunsalının ancak kadının eğitimi ile düzeleceğini vurgular.

Kişiler

Lale (Tatarcık) 13 yaşında iken babasını kaybeden Lale, içe kapanık ve zeki bir kız olarak büyür. Daha okulda iken başka çocuklara İngilizce öğretmeye başlar. Kendini köyüne adanarak, modernizmi yaymayı hedefler.

Recep Köye kamp yapmaya gelen yedi gençten biri olan Recep, 30 yaşında hukuk mezunu eğitimli bir gençtir. Lale ile evlenmeye karar veren Recep, oldukça güvenilir, sadık ve yardımseverdir.

Osman Kaptan Lale'nin babası olan Osman Kaptan, kendi halinde bir denizcidir. Köye seneler evvel yüzbaşı formasıyla gelen kaptan kurallı biri olduğu için köy ahalisi tarafından pek sevilmeyen. İngilizceyi çok iyi bilen Lale'nin babası köy halkı tarafından hor görülür. Yine de kendisi kızına örnek olmayı başarır.

Lale (Tatarcık) (Mantıklı)

Karakter Farklı, diğer kızların boyalı güzellik kriterlerinin dışında bir çekiciliği olan ve bakını büyüleyen Lale, tüm girdiği işlerden anlına akıyla çıkan başarılı, bilgili bir kızdır. Oldukça enerji dolu olduğu göze çarpan Lale, erkeksi özellikleri ve yaşadığı yeri değiştirme planları, yaşam tarzı ile aykırı bir karakter sergiler. Aldığı eğitim ve bilgi ile farklılığını alafraza olmasıyla da destekleyen kız, kimi zaman çevresine karşı alaycı bir tutum içerisine girer.

Aktiviteler İnsanlardan uzak duran babası gibi onlara yabancı davranan Lale, babasından öğrendiklerini uygular. Ölen babasının ardından yine balığa çıkar, yaz kış fırtınalı havalarda dahi yüzer, bisiklet sürer. Hayatını öğretmenlik yaparak kazanan karakterin her aktiviteye ilgisi vardır. Bahçesindeki sebzelerle ilgilenir, köy çocukları ile zaman geçirir. Babasından kalma keçisi ile vakit geçirir kimi zaman konuşur.

Kişiler Yaşlıları ile pek uyum sağlayamayan Lale'nin en iyi dostu Miss Barkley'dir. Köyün insanlarını kaba ve köhne bulan Lale için tüm insanlar eğitilmesi ve modernleşmesi gereken kişilerdir. Ev hanımı olan annesi ile yakınlığı çok az bulunan karakterin köye kamp yapmaya gelen ve şans eseri onun da görüştüğü yedi genç (Haşim, Salim, Safa, Ahmet, Recep, Hasan, Şinasi), kendisi ile girdiği diyaloglarda Lale'den ders almak zorunda kalır. Miralay Nihat, gençlerin kurduğu kampa pek yakın olduğu için Lale, ona İngilizce ders verme işini kabul eder. Paşa Efendi tarafından oldukça değer gören Lale sonunda kendisini oldukça beğenen ve avukat olacak olan Recep ile evlenir. Recep ile kendisini tanıştıran da yine Miss'tir.

ÖRNEK ANILAR

Erkeksi Klasik Türk kızından aykırı özellikler sergileyen Lale, dış görünüş olarak da 'erkek gibiliğini' gösterir. Kısa saçları ve kaslı vücudu ile dikkat çeken Lale, köyün ihtiyarlarından Abdülgaffar

Efendi, kendi kendine: “Kız mısın, oğlan mısın kâfir?” diye sorar. Babasının ölümü ile daha da güçlenen Lale, annesini kimseye muhtaç etmeden bakabilmeyi başarır ve erkekliğini daha da belirginleştirir. Ayrıca köy halkının Lale'nin huy olarak bile annesine değil de daha çok babasının tıpkısı olması da fark yaratır ve halk nezdinde “Anasına bak, kızını al” atasözü Lale için “Babasına bak, kızını al” atasözü ile yer değiştirir: “Bizde “Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al” derler. Bu söz eskiden beri kızların analarına çektiğini belirtir. Fakat bizim Tatarcık öyle pek atalar sözüne uyacak genel örneklerden değildir. O kadar ki, köy halkı bin yıllık atasözünü, onun için değiştirmiş, “Babasına bak kızını al” demeye başlamıştır.”

Vatansever Yaşadığı bölgeyi, denizi ve manzarayı çok seven Lale, kendini köyün sakinlerini değiştirmeye adanmış olduğunu belirtmesi ile vatan sevdasını vurgular. Hatta Recep ile evlenmeyi kabul etse bile, diyaloglarında evlilik karşıtı bir tavır sergileyerek ülke insanlarını medenileştirmeye kendisini adanmış için evliliği reddeder: “- Susun, ben hayatımı Poyraz Köyü'ne adayacağım; bu köyü medenileştirmek, bu köye devrimlerimizin ruhunu sokmak için evlenmemeye karar verdim. Onun için Feridun Paşa köşkünde söylediğinizi boşuna tekrarlamayın.” Kendisine iyilik isteyen Bay Balta'dan da Poyraz köyüne hizmet etmesini ister: “- O zaman Kaptan'ın kızının iyiliğe ihtiyacı yok. Fakat siz hakikat iyilik yapmak istiyorsanız, Poyraz Köyü'nde öyle bir saha var ki...”

Bilgili Küçük yaştan itibaren diğerleri gibi olmayan, uzaktan izleyen Lale, 18 yaşında iken gittiği Kandilli Kız Lisesi'ni birinci olarak bitirir. Amerikan Kız Koleji eğitiminin ardından hemen İngilizce Öğretmenliği kazanır ve Kandilli Kız Lisesi'ne İngilizce Öğretmenliği olarak atanır. Göreve başlayıp para kazanmasıyla ailesinin ekonomik durumu düzelen Tatarcık(Lale), hayatının geri kalanını yaşadığı yeri ve insanların modernleşirmeye adar ve bunda da başarılı sonuçlar elde eder. Hemen her konuda fikri ve bilgisi bulunur. Çevresi dışında bilgisinden mahalledeki lohusa kadınlar dahi faydalanır, kendisinin onlara da faydası dokunur: “Kadınların rivayetine göre ebe hanımdan çok biliyormuş.”

Aykırı Yaşlıları ile pek uyum gösteremeyen Lale, kendi gibi genç olan dönemin gençleriyle iletişim sağlayamaz, onlarla olan ilişkilerinde kayıtsız kalır ve aykırı davranışlar gösterir. Lale kendisini köye örnek bir kişi olarak gördüğü için, insanlara yolun kenarından yürümeyi, onların üzerlerine bisikletini sürerek öğretmeye çalışır. Köyde yaşayan Balıkçı Kör İsmail'in üstüne bisiklet sürerek onu ehlileştirmeceğini düşünür: “ -Orada yeterince polis var. Oradan geçen halk zaten nereden geçeceğini bilir. Burada yolun neresinden yürüyeceğini bilmeyen yayalara yol öğreteceğim. Niçin okula, üniversiteye gittim zannediyorsun? –Ben de şimdi onu düşünüyordum. –Sizin gibi köhne kafalıların için gençleştirmek, sizi medenileştirmek için...”

Alaycı Çok bilgili olduğunu bilen ve kendine oldukça güvenen Lale, gençlerin kendi ile ilgili yorumlarına çoğu kez alaycı yanıtlar vererek kendinin farkını vurgular. Kıyafetleri ile kötü yorum yapan gençler: “Zavallı, hoca parçası, nereden bulsun da yapsın” der geçerlerdi.” Onların kendisine karşı gösterdiği küçümsemeye karşı tamamen alayla yaklaşan ve onları tiye alan konuşmalarıyla gençleri sinir eder: “ Mesela herkes boynuna bir kurdele fiyongu koyduğu zamanlarda öğrencisinden biri ona tafta bir boyunbağı hediye etmişti. Teşekkür edeceğine gülmüş: “Boynuna çingirak takılmış Kırım ineğine dönmek istemiyorum demişti.”

Alafranga Batı kültürü ile eğitim almış İngilizce öğretmeni olan Lale, batı kültürünün medeniyet getirdiğine inandığı için kendi kültürünün insanlarını değiştirmeye yönelik hareketler sergiler. Normal insanlara karşı kaba ve uyumsuz davranışlar gösteren Lale, Amerikan Kolejinden tanıdığı Helen Barkley ile aynı görüşü paylaştığı için aralarında dostluk oluşur. Lale'ye Amerika'daki sosyal hareketler akımını anlatarak onu geliştirdiğine inanan Barkley, onun hedeflerine ortak olur: “Bütün köy çocukları arkalarında saf halinde, “Tralalla”ya yirmi çocuk sesi iştirak ediyor. Rap, rap, rap gidiyorlar. Köyün havasında görülmemiş bir neşe, bir hayat akıyor. Miss Barkley, Tatarcık'ın koluna giriyor, şarkıya adım uydurarak yürüyor.”

Recep (Dışa Dönük)

Karakter Yedilerin en uzun boylusu ve gerçek lideri olan Recep, ılımlı tavırları, içten dostluğu, anlayışlılığı ile grubun her üyesinin sevgi ve saygısını kazanır. Yedililer arasında Galatasaraylı olmayan tek genç olan Recep eğitimini Robert Kolejinde tamamlayarak Cambridge'te 4 yıl kalarak eğitim alır. Eğitimini siyasi amaçlı olmamak üzere Avukat olarak tamamlamak ister. İdealist yönlerinden dolayı düşünceli olan Recep kimi davranışları ile anlaşılmaz değişkenlikler gösterir. Plancı kişiliği ile Lale'ye yakınlaşır. Oldukça derin düşünceli ve dalgındır.

Aktiviteler Avrupai bir eğitim almış olan Recep, Beethoven ve Bach gibi ünlü isimlerin eserlerini piyanoda çalabilir. Batı müziğinin yanında saz çalıp türkü söylemeye de oldukça fazla yeteneği olan Recep arkadaşları tarafından sevilen bir tiptir. Konuşurken sigara veya pipo içer. Cambridge yüzme şampiyonu olarak yüzmeyle çok sever ve Poyraz Köyü kampında da bunu devam ettirir.

Kişiler Genel olarak Recep, yedililer olarak bilinen Haşim, Salim, Safa, Ahmet, Hasan, Şinasi grubunun yedinci kişisidir. Arkadaşları tarafından sevilen ve sözü dinlenen şahsı Recep evlenmeyi Lale'yi tanıdıktan sonra düşünmeye başlar. İngiltere'den ahbabı Miss sayesinde tanıdığı Lale'ye bir davette Suzan ile olan görüşmesinden sonra yakınlaşması olur.

ÖRNEK ANILAR

Patavatsız Aklına geleni olduğu gibi söyleyen, kimi zaman pot kıran Recep, patavatsızlığı yüzünden Lale'yi ilk tanışmalarında bilinçsiz olarak incitir. Recep ilk karşılaşmada kendisine "Bayan Tatarcık" diye hitap ederek, çevredeki insanların alayını güçlendirir. Bu nedenle de oldukça pişman olur: "Oraya bir bomba düşmüş gibi Haşim gülüyor, Zehra gülmeye çalışıyor. Salim ve Miralay Nihat'ın sıkıldıkları belli, Lale bir gelincik gibi kızarmış. Bunu en dost sesiyle söylemiş olan Recep bir türlü neden herkesin bozulduğunu anlamıyor." Recep aklındaki fikri tesir altında kalmadan söyleyen biridir. Nitekim arkadaşı bir kızı beğenip kendisine gösterdiğinde beğenmediğini söylerken oldukça dürüst açıklamalarda bulunur: "Onun güzel olup olmadığını anlamak için yüzünü yirmi dört saat ıslatmalı, keselemeli. Boya maskesinin arkasında ne olduğunu görmeli. Bak eğer öteki kıza güzel ders anlatırm..."

Plancı Recep, zeki bir genç olarak samimiyetine inandığı Tatarcık ile ilgilenmeye başlar. Tatarcık ise ona karşı soğuk ve ilgisiz tavır takınır. Onun bu ilgisiz tavırları Recep'i daha da çok cezbeder. Lale'yi tavlama için denizde kramp tutulması bahanesiyle Tatarcık'ın evinde istirahat eder: "Recep'in zihni Lale'yi yakalamak için oynadığı "kramp" oyununu sonuna kadar sezdirmemekle meşgul. Oyunun sonu onu Lale'nin evine götürecektir. Hem de yarı kız, yarı balık saadet hülyasının serin kolları arasında gidecek."

Değişken Yetişmesi belki içten düşünceleri yardımıyla oldukça farklı ruh halleri sergileyen Recep, bazen ciddi bazen esprili olmasıyla dikkat çeker: "Bazan sessiz, bazan gürültülü, şakrak, bazan mahzun, hatta somurtkan, bazan bir çocuk gibi geveze ve oyunbaz, bazan en zaruri ve yeni fikir meselelerini olgun ve yaşlı bir insan gibi derinden derine, vukufu ve vuzuhla münakaşa eder, bazan da inadına saçma söyler." Düşünce yapısının farklı olmasıyla diğer gençlerden ayrılan Recep, değişik modlar sergiler: "Onun kadar etrafını eğlendiren yoktu. Fakat zaman zaman etrafında bir hüznün havası yapması onu öteki gençlerden biraz ayırırdı."

Dost Canlısı Dostları ile uyum içinde, onlara liderlik eden, kimi zaman çoğunun akıl danıştığı Recep, dost canlısı biridir: "Herhalde Recep, Yedililer'in en marifetli unsuruydu. Onun kadar etrafını eğlendiren yoktu. Fakat zaman zaman etrafında bir hüznün havası yapması onu öteki gençlerden biraz ayırırdı." Arkadaşlarını korumak adına son derece mert söylemleri olur: Ötekilerin arasında bir o emelsiz görünür, bir onun dünyadan istediği yokmuş gibi tavrı vardır. Fazla olarak biraz da eski biçim mertliği, dostluğu vardır. Arkadaşını Zehra gibi bir kadının tesirinden kurtarmak için planlar yapar: "Recep de ılık ve yumuşak karanlıkta kendine sokulan Haşim'i Zehra'nın kocası olmak tehlikesinden korumak için zihninde plan yapıyor." Zaten ne zaman bir arkadaşının başı sıkışsa Recep'in fikrini alır: "Arkadaşlarından hangisi bir müşkülata uğrasa Recep'e müracaat eder, maddi dövüşte yumruklarının, manevi savaşa kafasının kudreti onun bulunduğu taraf için bir kuvvettir."

İdealist İdeal eğitilmiş ve sosyal imkanlara sahip olan Recep düşünce yapısıyla da son derece idealist tavırlar gösterir. Adillığe, adalete adeta kendini adanmış gibidir: "-Nasıl tutmam? Adalet hatta mefhum halinde bile ferden yeryüzünde bir tek dayandığı kuvvet, teselli bulunduğu ideal. Biz gençler onun muhafızı, bekçisiyiz." Lale'nin köye karşı tutumunu bilen Recep, onun yanında olduğunu göstermek için idealist fikirlerinden bahseder: "-Var. Halkın avukatı olacağım. Avukat tutmaya muktedir olmayanların haklarını müdafaa edeceğim. Bilmeniz..."

Dalgin Kimi zaman, özellikle düşünceli olduğunda uzaklara dalıp sadece düşünen Recep dalgın biri olarak arzuladığı şeye ulaşmanın hayallerini kurar, bu nedenle de çevresiyle ilgilenmez: "-Zehra hep sana bakıyor, görmüyor musun? Evet, Zehra sofraya oturdukları andan beri mütemadiyen eğilip Recep'e bakıyordu. Fakat Recep sade Lale ile meşgul, hatta Miralay'ın arada kendine sorduğu suallere bile garip garip cevaplar veriyordu."